

DE MAKROSKOPISCHE KENMERKEN VAN TYROMYCES FISSILIS

J. Wisman

Pr. Irenelaan 59
3832 CB Leusden

Op 4 november 1978 vond ik op het landgoed "Geerestein" bij Woudenberg in een wond van een beuk een voor mij ongekend grote, witte houtzwam. De tot 9 cm afstaande hoed was behaard en ruw doordat deze haren vaak met het oppervlak of met elkaar waren verkleefd. In het laatste geval waren ze dikwijls bruin verkleurd. De poriën hadden een diameter van 1 mm en de dikte van deze laag nam geleidelijk toe tot 2 cm. Het witte, tot 7 cm dikke trama was gemakkelijk te snijden en verkleurde daarbij zwak maar toch duidelijk grijs.

Ik heb een stuk meegenomen om hem met de tabellen van H. Jahn in het boekje "Mitteleuropäische Porlinge" te determineren. Dit gebeurde echter pas een week later. Ondanks het verblijf in de kofferbak van mijn auto zag de paddestoel er nog fris uit en had zo op het oog nog geen vocht verloren. De witte kleur was intussen in rozerood veranderd en dit gaf aanvankelijk een probleem. Als je namelijk in de groep van soorten met een wit, zacht en vochtig trama moet kiezen tussen "snel verkleurend" bij aanraking en "niet of zwak verkleurend" en je weet niet hoe snel dit had plaatsgevonden, dan ga je gokken. Bij de eerste mogelijkheid kom je op *Tyromyces fragilis* en *Tyromyces mollis*. Aangezien beide echter alleen bekend zijn van naalddhout, lag deze keus niet zo voor de hand. Om de verkleuring nog eens te testen bij het achtergebleven deel, ben ik op 14 november opnieuw ter plekke poolshoogte gaan nemen. Inderdaad ontstond op plaatsen, waar je met een voorwerp over het poriënoppervlak streek, ook na geduldig wachten, geen duidelijke verkleuring. Dus *T. fragilis* of *T. mollis* kon het niet zijn. Bij een bezoek op 9 december zaten er op die plaatsen wel scherp afgetekende rode strepen.

In verband met de groei op een loofboom en een trama van over de 4 cm dikte, bleven als keuzemogelijkheden alleen nog over *T. fissilis* en *Spongipellis spumeus*. De beschrijving van *S. spumeus* is minder nauwkeurig, waardoor deze niet op alle punten goed met die van *T. fissilis* is te vergelijken. Niet zo verwonderlijk als Jahn zegt de soort niet door eigen aanschouwen te kennen.

Goed vergelijkbaar vond ik wel de volgende kenmerken:

T. fissilis

1. Het vruchtlichaam loopt af op het hout en is konsolevormig.
2. Het trama wordt bij doorsnijden roze-violet of blauwachtig en kan tenslotte vuilgrauw worden.
3. Het gehele trama is in de lengte grof-vezelig.
4. Het hoedoppervlak is fijnviltig.

S. spumeus

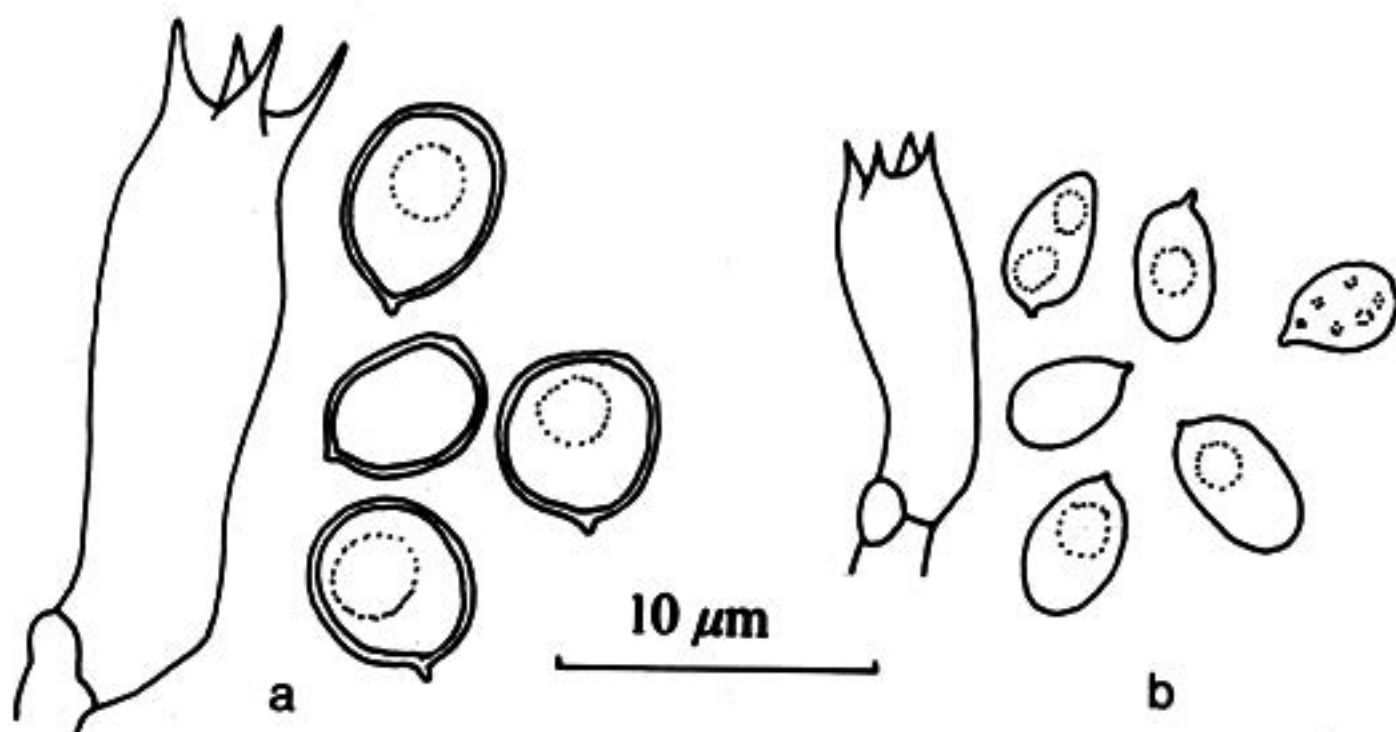
1. Het vruchtlichaam is meestal halfcirkelvormig en zo nu en dan aan de basis min of meer steelvormig.
2. Het trama blijft wit.
3. Bovenin het trama een dunne sponsachtige laag, daaronder tot de buisjes een dikere laag, veel taaier en horizontaal vezelig (dupleksstructuur).
4. Het hoedoppervlak is grofharig en oneffen en meer of minder kaal wordend.

Op grond van de feiten genoemd onder 1 en 2 koos ik voor *T. fissilis*. Punt 3 was mij niet duidelijk, maar komt nog ter sprake en bij punt 4 kun je je afvragen, waar fijnviltig ophoudt en grofharig begint. De heer van Zanen zond mij later een beschrijving van *T. fissilis* gevonden bij Wilp in Gelderland, die nagenoeg met de mijne overeenkwam. Hierin noemt hij het hoedoppervlak grofharig!

Beginnende op bladzijde 82 van *Coolia* deel 16 (1973) vergelijkt Geesink beide soorten, die hij kort na elkaar vond en komt aan het eind van zijn verhaal tot de volgende drie makroskopische verschillen. *T. fissilis* heeft: a. een andere oppervlaktestructuur (onbehaard); b. veel kortere poriën (tot 0,8 cm); c. in doorsnede een veel sterkere zonering. Omdat hij bij *S. spumeus* een behaarde hoedhuid en een buisjeslaag van 2 cm beschrijft, wat klopte met mijn exemplaar, zou mijn vondst evengoed tot deze soort kunnen behoren.

Ik heb het specimen toen maar naar het Rijksherbarium gestuurd en daar bleek uit de duidelijk kleinere sporematen en de kleinere basidiën (fig. a en b), dat het *Tyromyces fissilis* was.

Dr.W. Jülich vergeleek ook de makroskopische kenmerken van enkele gedroogde exemplaren van beide soorten en kwam tot de konklusie, dat hiertussen geen grote verschillen waren te ontdekken. Hij stelde dat er een verschil in oppervlakte structuur aanwezig kan zijn maar dat dit kenmerk zeker bij droog materiaal niet goed te gebruiken is. Veel kortere poriën gaat alleen op voor jonge exemplaren. In doorsnede een veel sterkere zonering

Basidium en basidiosporen van *Spongipellis spumeus* en *Tyromyces fissilis*. a. *S. spumeus* specimen verzameld door J. Geesink, Vogelenzang (ZH) 7.11.1970. b. *T. fissilis* specimen verzameld door J. Wisman, Woudenberg (U) 4.11.1978

is niet altijd duidelijk. *T. fissilis* heeft dit inderdaad sterker maar bij deze vondst en bij een ander exemplaar uit de kollektie van het Rijksherbarium is nauwelijks van zonering sprake.

Wat betreft de in de literatuur geciteerde duplexstructuur zijn er twee mogelijkheden. Als men daarmee een groot verschil bedoelt tussen de (in droge toestand) hard wasachtige poriënlaag en de rest van het vruchtlichaam, dan is dat voor beide soorten ongeveer hetzelfde; maar als men alleen al in het trama een duplexstructuur beschrijft, dan is dit niet te vinden. Dit kenmerk is daarom niet goed te gebruiken.

Gezien al dit geploeter met de makroskopische gegevens kan ik me de vergissing, die Ricken destijds heeft gemaakt (geciteerd door Jahn en Geesink) door een *T. fissilis* als *Sp. spumeus* te determineren, best indenken.

In tegenstelling met de konklusies van Geesink brengen volgens mij de beide onder punt 1 en 2 op bladzijde 99 genoemde kenmerken je dichterbij de waarheid. De eerdergenoemde fel rode verkleuring die bij beschadiging van het poriënoppervlak na enkele weken optrad, is van weinig betekenis voor de herkenning, omdat een zelfde beschadiging bij een recente vondst van een jonger exemplaar ook na enige weken nauwelijks een reactie gaf.

Bovendien wordt bij het drogen van het herbariummateriaal de poriënlaag bij beide soorten bruin, waardoor het mogelijk is, dat ook *S. spumeus* op oudere leeftijd deze kleuromslag kan geven. Maar afgezien van alle meer of minder duidelijke verschillen lijkt een zekere determinatie bijna alleen mogelijk door mikroskopisch onderzoek (vooral bij een eerste kennismaking), want daar zijn de verschillen in ieder geval duidelijk en konstant.

Op 1 juli van dit jaar heb ik de bewuste beuk opnieuw bezocht. Een paar nog vormloze witte hyfenbundels wezen er op, dat er weer iets ging gebeuren. Bij controle op 6 augustus zat er inderdaad een vruchtlichaam met dezelfde forse afmetingen als die van het vorige jaar. Het hoedoppervlak was bij dit eksemplaar nog maagdelijk, waardoor de zeer dichtbijeen en rechtopstaande beharing van ongeveer 3 à 4 mm lengte nu goed te zien was.

Tyromyces fissilis is tot nu toe met zekerheid op zeven plaatsen in Nederland gevonden, namelijk: Kijfhoek (1966), Rockanje (1970), Amsterdam (1972), Wilp (1973), Woudenberg (1978/1979), Vaals (1979) en Leusden (1979). Van al deze vondsten is materiaal bewaard gebleven.

Op bladzijde 50 van *Coolia* deel 2 (1955) wordt nog melding gemaakt van een vondst op het landgoed "Hoekelum" bij Ede.

Mycologen mogen graag met namen rommelen. Ook bij deze soort is dit weer het geval. Jahn (1973 a en b) heeft de naam *Tyromyces fissilis* namelijk omgedoopt in *Aurantioporus fissilis* (Berk. et Curt.) H. Jahn.

Summary:

Tyromyces fissilis is reported from a trunk of *Fagus sylvatica* near Woudenberg. The macroscopical characters of this fungus which is known from 7 localities in the Netherlands are compared with those of *Spongipellis spumeus*.

Literatuur:

- Anon. (1955). Excursieverslagen. *Coolia* 2: 49-52.
 Geesink, J. (1973). Een verhaal over *Spongipellis spumeus* en *Tyromyces fissilis*. *Coolia* 16: 82-86.
 Jahn, H. (1973a). Einige in West-Deutschland (BRD) neue, seltene oder weniger bekannte Porlinge (Polyporaceae s. lato). *Westfälische Pilzbriefe* 9: 81-118.
 Jahn, H. (1973b). Addendum to "*Aurantioporus*". *Westfälische Pilzbriefe* 9: 134.